

#4 / 2021

STEINERBLADET

PEDAGOGISK SAMFUNN KULTUR

usikk

Nodelære og brøk
i 4. klasse

Syngende
skoler!

Bring musikken
ind i børnehaven

Musikk

Ønsker du å vite mer om steinerpedagogikk?

Gjennom intervjuer, reportasjer og fagartikler gir Steinerbladet et innblikk i steinerpedagogikkens bakgrunn, teori og praksisfelt.

Tegn abonnement for fire numre årlig, kun NOK 240/DKR 200 fritt tilsendt.

Steinerbladet på nett:

steinerbladet.no og steinerbladet.dk
Facebook: Tidsskriftet Steinerbladet

Dansk børnehaveklasse er norsk 1. klasse

Husk når du leser artikler, hvor der nævnes specifikke klasser, at dansk 0.–9. klasse svarer til norsk 1.–10. klasse. Dansk 10.–12./2. HF svarer til norsk 1.–3. videregående.

STEINERBLADET

Tidsskrift for pedagogikk, samfunn og kultur, 84. årgang.
Utgitt av Steinerskoleforbundet i Norge.

ISSN 2535-4760

Adr.: Josefinesgate 12, 0351 Oslo
Tel (+47) 90 97 41 30

NORSK REDAKTØR

Ninon Onarheim
Jeppes vei 14, 0768 Oslo
Tel (+47) 90 97 41 30
redaksjon@steinerbladet.no

DANSK REDAKTØR

Randi Romvig Pisani
Gl. Kirkevej 62
8530 Hjortshøj
Tel (+45) 40 62 69 26
redaktion@steinerbladet.dk

REDAKSJONSRAÐ

Arne Øgaard
Hilde Lengali
Gry Alsos
Steingrímur Njálsson
Mari Rise Knutsen
Saskia Henriksson

ABONNEMENT OG ANNONSER

Ninon Onarheim
Tel (+47) 90 97 41 30
abonnement@steinerbladet.no

ÅRSABONNEMENT:

Fire numre årlig, kun NOK 240/DKR 200 – fritt tilsendt.
Enkeltnumre kr 60 – pluss porto.
Cultura Bank, Norge:
1245.05.04863
Merkur Bank, Danmark:
8401-1715509

OPPLAG: 9 200

DESIGN: Anagram Design

OMSLAGSFOTO: Simon Jeppesen

TRYKK OG FERDIGGJØRING: Konsis

www.steinerbladet.no

www.steinerbladet.dk

De artikler som trykkes i Steinerbladet er uttrykk for forfatterens egne tanker og holdninger. Steinerbladets redaksjon og Steinerskoleforbundet ønsker å drive et fritt kulturtidsskrift der den enkeltes innlegg må tolkes som ett av mange mulige uttrykk for hva som skjer i og omkring steinerskolene og steinerbarnehagene.

Neste numre av Steinerbladet har tema:
Teenager 1/2022 og Samtale 2/2022

Frist for tekster og annonser til 1/2022 er 4. januar 2022.
Innsendte artikler: Maks 5 500 tegn inkludert mellomrom.

Kjære leser!

Dette nummeret er viet til musikken i steinerpedagogikken. Gjennom ulike stemmer vil dere bli kjent med en rik tradisjon for musisk samvær og utøvelse. Jeg synes den nye læreplanen for Steinerskolene i Norge beskriver formålet med musikk i skolen så vakkert, og vil sitere et utdrag her:

«Musikken berører og beveger, skaper kultur og identitet, forbinder og markerer avstand. Gjennom musikalsk deltakelse knyttes bånd mellom mennesker. Denne musiske forbindelsen mellom enkeltmennesker og fellesskapet gjør musikken til en viktig identitetsskaper.

Musikken forbinder tradisjon med innovasjon og skaper sammenhenger i tid og rom. Derfor har musikken historisk sett vært en av pedagogikkens mest sentrale aktiviteter. Gjennom sang og instrumentalmusikk kan barn og unge oppleve og uttrykke nåtidens og fortidens store register av følelser og stemninger. Musikk har derfor en sentral plass i steinerpedagogikken hvor det tilstrebes å legge til rette for å utvikle bærekraftige relasjoner mellom mennesker og mellom mennesket og verden.

Musikk skapes av den enkelte, i et fellesskap og for et fellesskap. Musikalsk utfoldelse kan være en lekende, inspirerende og annerledes aktivitet som beriker hverdagen og samværet. Den kan gi rom for det kreative, spontane og uforutsette, men også for øving og utholdenhet som nøkkel til mestring og trygge ferdigheter.»
(Steinerskolens læreplan for grunnskolen 2020).

Det har vært begeistrende å lese tekstene som er kommet inn fra barnehager og skoler om deres arbeid med musikk i hverdagen – de viser at musikken lever i steinerpedagogikken! Og denne gangen har vi som redaktører spesielt merket oss den konsentrasjonen som vises i ansiktet til barn og unge som spiller, øver og utøver musikk – bildene gir et innblikk i den viktige tilstedeværelsen som kreves når vi skaper musikk sammen.

Vi håper nummeret bringer inspirasjon og begeistring!

*Ninon Onarheim,
norsk redaktør*

Les artikler fra Steinerbladet på nett

De siste 82 årene har steinerpedagogiske tanker blitt formulert i tidsskrift; Mennesket, Ny skole, Steiner-skolen og Steinerbladet. Vi har lansert en oppusset digital versjon av artikkelregisteret, som inneholder over 3 700 artikler fra disse utgivelsene. En skattekiste av beskrevet steinerpedagogikk. Noe er i gammel språkdrakt, noe er poetisk, noe er historisk – mye er inspirerende! Artikler fra 2012 og senere ligger ute åpent for alle. Arbeider du i skole eller barnehage har du mottatt passord til de øvrige artiklene. Sjekk det ut på steinerbladet.no og steinerbladet.dk

#4 / 2021

Musikk

Som lærere står vi inne i en tradisjon der en rekke sanger, ikke minst de som er knyttet til årstidene, skaper forventinger om å synges igjen og igjen. Det skaper gjenkjennelse og kan være identitetsskapende.

Gry Storsve Hundsnes, s. 22

10

Musikk med de minste

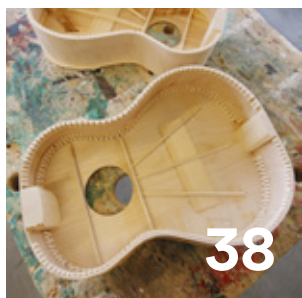
Bring musikken ind i børnehaven	04
Kirstine Enggaard	
Sange giver tryghed og ro i overgangene	10
Emma Rasmussen	
Sangen som livets lydspor	16
Lise Lotte Berg Ågedal	

22

Musikk i skolen

Sanger – hvordan velger vi?	22
Gry Storsve Hundsnes	
Nodelære og brøker i 4. klasse	28
Heidi Voxen	
Musik og eurytmi – kroppen som instrument	33
Kirstin Denise Seddon	
Mestring og musikk i sløydtimen	38
Marte Torsdatter Leland	
Syngende skoler!	42
Hanne Weisser	

38

Musikk og pedagogikk

Humor og alvor går hånd i hånd	46
Jette Rymer	
Begejstringen i musikken	50
Hans Peter Rasmussen	

54

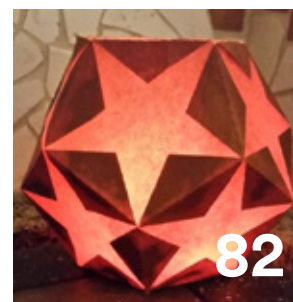

66

50

170 sangere og musikere	54
Simon Jeppesen	
Lyren	60
Birgitta Bjørkli	
The show goes on	66
Samtale med Magne Skrede av Allegra Brunborg	
«Ethvert menneske er en kunstner»	72
Marius Wahl Gran	

82

Smått og fint

Josefinekonserten	76
Lanternefest	82
Gjallarhorn 60 år	86
Kaspar Hauser	90
Bokomtaler	92
Ny Waldorfskole i Odense by i 2022	94

Har du en god penn og noe på hjertet?
Skriv gjerne til oss.
Norsk redaktør: Ninon Onarheim
redaksjon@steinerbladet.no
Dansk redaktør: Randi Romvig Pisani
redaktion@steinerbladet.dk

Neste nummer:
1/22 – Teenager
2/22 – Samtale
Frist for bidrag er 4. januar 2022
steinerbladet.no og steinerbladet.dk

Bring musikken ind i børnehaven

Vi sidder i børnehaven og spiser formiddagsmad rundt om bålpladsen. Træstammerne vi sidder på ligner en krokodille – en lydkrokodille – men ikke alle børn har opdaget det endnu.

Alle fotos: Stjernedalén

Af Kirstine Enggaard
Leder Rudolf Steiner
Udebørnehaven
Stjernedalén, Kgs. Lyngby.

Krokodillens hoved vipper lidt, da et barn sætter sig, og barnet spørger: »hvorfør vipper den?« »Det er en vippe-krokodille«, siger en voksen, »og den er også fuld af musik« Den voksne tager en kæp og begynder at banke nogle enkle rytmer på træstammerne.

En anden voksen tager en metalæske, som tilfældigt ligger der, og et par elastikker og begynder at klimte nogle toner. Så er der nogle børn, som henter nogle æsker i vores lille »butik« og nogle elastikker i køkkenet, og vi har pludselig endnu flere instrumenter. Nogle børn rejser sig spontant og begynder at danse. »Vi kan også spille på risgalletterne« siger en og begynder at gnide to mod hinanden. En voksen begynder at spille på en sav med en grensaks og lidt efter henter vi en gammel violinbue til saven. Vi har sammen sat en stor musikleg i gang, hvor vi lytter, udforsker og leger sammen for en stund. Et barn siger: Jeg har hørt, at man også kan spille på kattens knurhår. Og et andet

barn siger, at han har hørt, at de spillede på knogler i gamle dage, og han vil tage en knogle med næste dag.

Orkester på tur

Der går rigtigt musik i den. Et par dage efter er det turdag. Nogle af børnene er optaget af at lave musik på alt, vi kommer forbi. De laver lyde på broer, hegn, bænke, skilte og træer. De tager skræppeblade og gnider mod hinanden. Vi voksne skal lukke øjnene og gætte, hvad det er, vi hører. Det er en »tømrer« som sliber med sandpapir og en »maler« som maler en væg, og en »smed« som skoer heste. Da vi slår lejr og spiser vore madpakker, går nogle af børnene sidst på måltidet spontant i gang med at spille på deres madkasser og drikkedunke med skeer og pinde. Det spreder sig, og snart er vi igen et helt lille orkester.

At finde den »frosne« musik

Oplevelser som disse taler ind i erfaringer vi har gjort os gennem flere år, og som motiverer os til at beskæftige os med musik og musikinstrumenter sammen med børnene. Vi oplever gang på gang, hvordan små børn kan finde stor glæde og inspiration i at udforske, eksperimentere og finde lyde i det, de møder på deres vej, f.eks. på stakitter og på gryder i sandkassen.

En musiker sagde engang, at verden bliver hel, når vi finder den »frosne« musik, som er gemt i alle ting. Det er som om mange børn netop søger at finde de »frosne« lyde i deres omgivelser.

Det er denne drivkraft i dem, som vi i børnehaven prøver at møde og inspirere på forskellige måder. Vi forsøger at give dem mulighed for at opleve mange lydnuancer og sanser mangfoldigheden, nuancerne og rigdommen i lyd- og klangverdenen.

Redekam og rivejern

Hvordan begynder man egentlig at musicere med små børn? Min mor viste os, hvordan man kan spille på redekam med pergamentpapir omkring og lavede trommer til os af kaffedåser. Sådanne minder har nok mange af os om vores første musiceren.

Man behøver ikke at have instrumenter, men kan begynde at undersøge verdens lyde selv sammen med børnene: Banke på træerne på skovturen og måske finde »træklinge«, slå sten eller kokoskaller mod hinanden, spille på æggedeleren. »Hør, hvad er det?« og børnene vil give mange fantasifulde svar. Måske kan en lille samtale eller historie begynde med rytmiske lyde fra de ting, vi har omkring os.

Har vi et klokkespil, er det så ikke lidt som en himmeltrappe ... eller som et vandfald? Hver faldende dråbe lyder forskellig, så vi kunne jo spille en toneregn. Eller vi kan lade forskellige dyr spadsere rytmisk på klokkespillet, måske hilse på dem og lade dem svare med en enkel lille sang eller melodi. Gennem at improvisere bliver barnet dus med tonehøjde og rytme og begynder måske at opleve sammenhængen mellem tonerne og vores stemme.

Egentlig kan hele familien spille med. Har man ikke instrumenter, kan man fylde glas med så meget vand, at forskellige tonehøjder opnås og slå glassene an med en ske.

Forskellige rytmeinstrumenter kan laves af dåser, æsker, pinde, kokosnødder etc. Vaser og tomme køkkenruller kan overspændes med pergament, måleskeer og rivejern findes i køkkenskabet. På denne måde vil helt enkel musik – oplevet gennem sådanne små og store sanseindtryk – føre barnet ind i en opmærksomhed over for den mangfoldige verden af lyde og klange.

Musikalske anlæg og musikglæde kan anspores og fremelskes tidligt. Eventuelt grundlægges en positiv holdning til en mere bevidst beskæftigelse med musik senere.

Musikeventyr – bedstefar er en xylofon

I børnehaven laver vi musikeventyr, nogle vi digter selv eller eventyr, som er fortalt i eventyrstunden. Forskellige enkle instrumenter illustrerer de forskellige elementer i eventyret: Lyren er måske vinden, trommen er måske en bjørn, bjælden et lille lam, bedstefar en xylofon. Man kan høre, hvordan bjørnen går, eller hvilket humør bedstefar er i. Den voksne illustrerer eventyret i starten, og efterhånden får børnene måske instrumenter og hjælper med at fortælle eventyret. Vi holder os åbne for, hvad børnene kommer med af spændende forslag, og alt fra nøgler til brændestykker kan komme i spil. Glæden og tilfredsheden er stor, når det lykkes, dels at frembringe lyde på instrumenterne, dels at være med til at fortælle/spille eventyret sammen. Det er oftest en meget ivrig og nysgerrig børneflokk, som går til værket.

Skal vi se nærmere på hvad der er i spil, så er det at vi på en meget legende måde øver os i at lytte, både til naturen og dens lyde og til hinanden. Socialt øver vi at tage vores plads, at give plads til andre og at samarbejde/spille. Det er i den grad en interaktiv proces, som også involverer koncentration, iagttagelsesevne, motorisk koordinationssevne samt styrker selvtilliden hos det enkelte barn og fællesskabet i gruppen.

Det er selvsagt oftest en aktivitet, der er planlagt og styret af de voksne, men vi kan aldrig helt vide, hvor vi som gruppe bevæger os hen, hvis vi holder os åbne for, hvad børnene bringer, og hvad der opstår undervejs.

Mange eventyr kan der sættes musik til, hvor dyr, folk og natur kan illustreres med instrumenter: Peter og Ulven, Fluen Brummelben og mange andre remseeventyr. Også overgange til noget nyt i et remseeventyr kan markeres ved f.eks. at slå nogle toner an på et klangspil, hvorved børnenes opmærksomhed skærpes på ny.

Instrumenter i dagsrytmen

I dagsforløb kan instrumenter også indgå naturligt: Til at samle børnene, til at få deres opmærksomhed, lette overgange i dagsrytmen, til at skabe ro ved spisning eller i garderoben. Ved start og slutning af en eventyrfortælling og når børnene skal sove.

I sangleg kan man også have instrumenter med som et forfriskende indslag: For eksempel en lille sang som *Stave stave stenegård*, hvor et lille lam, Linka, løber bort med en bjælde, imens alle har lukkede øjne, og derefter skal vi lytte os frem til hvor lille Linka er forsvundet hen. Eller *Bim Bam Bomme, katten slår på tromme*, hvor

katten i midten slår på tromme og pludselig løber hen og fanger en af musene.

Både i sanglege med og uden instrumenter og i musikeventyr får børnene en gryende fornemmelse/opmærksomhed for musikens grundelementer, for eksempel puls og rytme samt forskellige dynamiske polariteter som høj-lav, langsom-hurtig, lyd-stilhed (pauser), kraftig-svag.

Vores egne instrumenter

Vi kan som sagt også lave primitive instrumenter med børnene f.eks. af dåser med forskelligt raslende indhold, mælkekartoner, tissuebokse og tændstikæsker med elastikker over. Med en hammer, et bræt, nogle søm og elastikker i forskellige størrelser kan selv små børn med lidt hjælp lave harper eller citarer og finde små melodier med to til tre toner. Vi kan på ture i naturen inspirere børnene f.eks. ved at finde toner i gamle træstammer eller på cykelhjul og -stativer. Ofte eksperimenterer børn med den slags selv, men nogle har brug for inspiration.

Man kan hænge urtepotter eller dåser op i træerne i haven, som børnene kan spille på. Sætte kapsler på en gaffelgren eller et gammelt piskeris. I en pind eller ring kan hænges møtrikker,

knogler, nøgler, søm og hvad vi ellers finder på vores vej. Konkylier, sneglehuse, muslinger og sten med huller i kan hænges op i snore, så vinden kan spille på dem. En murerbalje kan bruges som stortromme med trommestikkere af tennisbolde med pinde i.

Antyder vi for børnene, hvad man kan lave, så er det vores erfaring at børnene meget kreativt går videre selv. Forældre fortæller om, hvordan børnene også bliver inspireret til at eksperimentere hjemme med at finde lyde og toner i køkkenredskaber, legetøj, osv.

Om efteråret snitter vi hyldefløjter, og her kan børnene også være med. Børnene tager barken af hyldegrenene med knive. Så udhuler de grenene med rundfile, og de voksne hjælper med at lave mundstykket. Fløjten kan blive et kært øje, og det er stort for børnene at finde en, to eller måske tre toner i fløjten.

»Lydstudiet« og struktureret rytme mod støj

Fornylig blev jeg spurgt, hvordan man undgår kaos, hvor børnene bare hamrer i borde og gryder, så det bliver en uudholdelig oplevelse for alle andre. Her i børnehaven kan vi finde på at sige, at de som gerne vil lave meget høj musik,

må gå i »lydstudiet«, som er vores værksted, og hvor døren kan lukkes. Det kan være en god idé at binde lidt uld eller skumgummi og stof for enden af trommestikkerne for at dæmpe lyden lidt. En anden ting man kan gøre er, at den voksne begynder at klappe eller banke en enkel rytme, som børnene vil prøve at efterligne.

Klappene bliver gradvis lidt sværere. Dette kan føre et kaos af larm ind i en struktur, hvor alle kan deltage og have det sjovt.

I alt dette er vores største motivation at stimulere børns umiddelbare musikglæde på en fantasifuld, utvungen og LEGENDE måde. Det er vigtigt at børnene oplever leg, glæde og lyst ved at synge, danse og frembringe toner/musik. Vi voksne, pædagoger og forældre kan blive vigtige deltagere i den proces ved at finde det lyttende, undersøgende og legende frem i os selv. Det ansporer og inspirerer noget børnene allerede har i sig.

Med en hammer, et bræt, nogle søm og elastikker i forskellige størrelser kan selv små børn med lidt hjælp lave harper eller citarer og finde små melodier med to til tre toner.